

SUDSKA PRAKSA

Dr. sc. Petar Novoselec*

1. Primjena blažeg zakona zbog ukidanja kaznenog djela

Zloupotrebavanje ovlasti u gospodarskom poslovanju (čl. 292. KZ/97) više nije kazneno djelo ako ne postoji pravni kontinuitet ni s jednim kaznenim djelom iz KZ/11.

**VSRH, I Kž-267/11 od 2. travnja 2014.
(Županijski sud u Vukovaru, K-51/09)**

Činjenično stanje

Optuženik je kao predsjednik uprave dioničkog društva 27. svibnja 2000. zaključio ugovor prema kojem je za 130.000 DEM (500.573,45 kuna) prodao poslovne prostorije koje nisu bile upisane ni procijenjene kao dio temeljnog kapitala društva u postupku pretvorbe i privatizacije prema čl. 47. Zakona o privatizaciji. Optužnicom mu je bilo stavljeno na teret da je na taj način pribavio znatnu protupravnu imovinsku korist za svoje društvo i počinio kazneno djelo zloupotrebave ovlasti u gospodarskom poslovanju iz čl. 292. st. 2. u vezi čl. st. 1. al. 6. KZ/97. Prvostupanjski sud prihvatio je takvu kvalifikaciju i optuženiku je izrekao kaznu zatvora u trajanju jedne godine. VSRH je presudu preinačio i za navedeno kazneno djelo optuženika oslobodio optužbe.

Iz obrazloženja

Ovaj je sud najprije ispitao postojanje pravnog kontinuiteta između kaznenog djela zloupotrebave ovlasti u gospodarskom poslovanju iz članka 292. stavak 1. alineja 6. i stavak 2. KZ/97 i nekog od kaznenih djela protiv gospodarstva iz KZ/11 te je utvrdio da, s obzirom na činjenični supstrat terećenog kaznenog djela, ne postoji pravni kontinuitet s nekim od kaznenih djela iz KZ/11.

Evidentno je da bi u konkretnom slučaju mogao postojati pravni kontinuitet između kaznenog djela za koje je optuženik proglašen krivim i kaznenog djela prevare u gospodarskom poslovanju iz članka 247. stavak 1. i 2. KZ/11 time da bi osoba koja je dovedena u zabludu i navedena da na štetu svoje imovine nešto učini mogla biti samo kupac sporne nekretnine, međutim kako je predmetna kupoprodaja u cijelosti realizirana, što znači da je prodavatelj predao nekretninu, a kupac kupovninu, to navedeni

---

* Dr. sc. Petar Novoselec, redoviti profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u mirovini

pravni posao za sada nema štetne posljedice za kupca u dobroj vjeri, pa je evidentno da postupanje optuženika M. M. ne sadrži obilježja kaznenog djela iz članka 247. stavak 1. i 2. KZ/11.

Također treba reći da kazneno djelo iz članka 292. stavak 1. alineja 6. i stavak 2. KZ/97, za koje je optuženik proglašen krivim, nema pravni kontinuitet s kaznenim djelom zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju iz članka 246. stavak 1. i 2. KZ/11, s obzirom na to da to kazneno djelo čini onaj tko zlouporabom povjerenja pribavi sebi ili drugoj osobi protupravnu imovinsku korist time da druga osoba može biti druga fizička ili pravna osoba, dakle ne pravna osoba u kojoj počinitelj obnaša dužnost odgovorne osobe. Stoga, a kako je utvrđeno da pravni kontinuitet u konkretnom slučaju ne postoji, u skladu s odredbom članka 3. stavak 3. KZ/11, nema kaznenog djela pa je na temelju članka 354. točka 1. ZKP/97 odlučeno kao u toč. I/ izreke ove presude.

Napomena

Presuda Vrhovnog suda primjer je ispravne primjene čl. 3. st. 3. KZ/11. Sama okolnost da je kazneno djelo zlouporabe ovlasti u gospodarskom poslovanju iz čl. 292. KZ/97 u KZ/11 ukinuto ne znači da su svi oblici tog kaznenog djela prema novom Zakonu nekažnjivi. Vrhovni sud s pravom ispituje pravni kontinuitet s dva kaznena djela iz KZ/11 (prijevaram u gospodarskom poslovanju i zlouporabom povjerenja u gospodarskom poslovanju) koja dolaze u obzir te iznosi uvjerljive razloge za nepostojanje pravnog kontinuiteta. To znači i da kršenje odredbe čl. 47. Zakona o privatizaciji, koje se moglo podvesti pod vrlo rastegljivu odredbu čl. 292. st. 1. al. 6. KZ/97, više nije kazneno djelo. Eliminacijom te odredbe novi je Kazneni zakon afirmirao načelo *nullum crimen sine lege certa*.

2. Nužna obrana protiv napada na imovinu

Postupio je u nužnoj obrani počinitelj koji je udario u potkoljenicu osobu zatečenu u krađi njegova alata i pritom joj nanio tešku tjelesnu ozljedu.

**Županijski sud u Bjelovaru, Kž-246/15 od 15. listopada 2015.
(Općinski sud u Zagrebu, KO-1321/14)**

Činjenično stanje

Optuženik je primijetio da mu netko krađe alat iz šupe u podrumu zgrade. Zato je 18. svibnja 2013. skriven „dežurao“ noću u podrumu. Oko 1.30 sati za-

tekao je oštećenika (jednog od stanara zgrade) u trenutku kada je iznosio tri ili četiri plastične kutije s alatom. Udario ga je u potkoljenicu „vaservagom“ (prema iskazu oštećenika) ili nogom (prema optuženikovoju obrani), nakon čega je oštećenik pao. Pritom je došlo do torzije potkoljenice i prijeloma u gornjem dijelu potkoljenice, što je bila teška tjelesna ozljeda. Kako oštećenik nije mogao ustati, optuženik je pozvao policiju i hitnu pomoć. Oštećenik je nakon toga pravomoćno osuđen zbog krađe.

Prvostupanjski je sud osudio optuženika zbog teške tjelesne ozljede iz čl. 118. st. 1. KZ/11 te mu je izrekao uvjetnu osudu. Kao otegotnu okolnost uzeo je da je optuženik „na protupravan način uzeo pravdu u svoje ruke, što upućuje na drskost i nepoštivanje pravnog poretka“. Drugostupanjski je sud prihvatio optuženikovu žalbu i ukinuo prvostupanjsku presudu.

Iz obrazloženja

Prvostupanjski sud zaključuje kako je „razvidno da sa strane oštećenog nije bilo nikakvog napada, pa ne može biti govora niti o nužnoj obrani“. Pogrešno je prvostupanjski sud pozornost usmjerio na utvrđivanje postojanja napada oštećenika na tijelo optuženika, s obzirom na to da izvedeni dokazi daju osnova za zaključak da je u trenutku udarca optuženika postojao napad oštećenika na imovinu optuženika.

Nesporno je da je napad oštećenika bio protupravan (krađa imovine) te istodoban s obranom optuženika, jer krađa još nije prestala s obzirom na to da je oštećenik tek iznosio ukradeni alat iz šupe. Također je obrana optuženika bila prijeko potrebna (nužna) da se prekine oštećenikov napad na njegovu imovinu. Kada se usred noći optuženik susreće s kradljivcem koji u panici pokušava proći pored njega kako bi pobjegao s ukradenim alatom iz podruma, razumna je i opravdana njegova reakcija da ga udarcem nogom u potkoljenicu pokuša spriječiti od bijega. Takva reakcija ispunjava uvjet da je napadnuti „dužan štedjeti napadača“ te je zadovoljen i uvjet razmjernosti napadnutog dobra i dobra povrijeđenog u obrani.

Napomena

Služaj zaslužuje pozornost jer se problematika prava na nužnu obranu od napada na imovinu rijeko pojavljuje u sudskoj praksi. Nema dvojbe da Kazneni zakon u čl. 21. ne ograničava pravna dobra koja se mogu braniti nužnom obranom, što je u skladu i s drugim europskim pravnim sustavima. Specifičnost nužne obrane u slučajevima napada na imovinu jest odredba članka 2. stavka 2.a) Europske Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, prema kojoj je lišenje života proizašlo iz uporabe sile koja je bila nužno potrebna dopušteno samo pri obrani bilo koje *osobe* od protupravnog nasilja, iz čega slijedi (*argumentum a contrario*) da lišenje života napadača na imovinu nije

dopušteno. S tom je odredbom u skladu i odluka VSRH, I KŽ-96/91, u kojoj Vrhovni sud nije postavljao pitanje nužne obrane u slučaju počinitelja koji je ispalio četiri metka iz pištolja na napadača kako bi spriječio krađu građevinskog materijala jer je ocijenio da je počinitelj postupao s namjerom da usmrti napadača. Međutim na ovdje razmatrani slučaj ta se odredba Konvencije ne odnosi jer ni optužba nije tvrdila da je počinitelj namjeravao usmrtiti napadača.

Iz navedenih razloga teško je razumjeti zašto prvostupanjski sud uopće ne uočava da se u ovom predmetu postavlja pitanje nužne obrane, nego, naprotiv, radnje napadnutog ocjenjuje kao „uzimanje pravde u svoje ruke“, i to još uzima kao otegotnu okolnost. U biti je svake nužne obrane „uzimanje pravde u svoje ruke“ jer država daje to pravo napadnutom kada sama ne može osigurati zaštitu njegovih dobara. Zato drugostupanjski sud s pravom ukida prvostupanjsku presudu (iako odviše apodiktično ocjenjuje činjenično stanje, koje će, uostalom, ponovno utvrđivati prvostupanjski sud).

Kao i u drugim slučajevima nužne obrane, napadnuti koji brani svoju imovinu ima pravo na obranu samo ako je napad istodoban ili ako izravno predstoji (čl. 21. st. 2. KZ/11). Napad je istodoban sve dok traje, a to znači sve dok napadač nije definitivno odustao od napada. Kod napada na imovinu to znači da pravo na nužnu obranu postoji i dok kradljivac bježi s plijenom, sve dok ga nije skrio na sigurno mjesto (*Roxin*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, München 2006, str. 668). Čini se da istodobnost napada i obrane ovdje nije prijeporna jer je oštećenik u trenutku optuženikove intervencije držao ukradene stvari, no konačnu odluku o toj pretpostavci nužne obrane donijet će sud u ponovljenom postupku.

Nedvojbeno pravo optuženika da brani svoju imovinu ne znači i da je njegovo pravo na nužnu obranu neograničeno. Njegova obrana mora biti prijeko potrebna; ako nije, prekoračio je granice nužne obrane. Je li udarac u potkočlenu primjerena obrana? Je li postojao drugi način da optuženik spriječi odnošenje svojeg alata? To je također činjenično pitanje o kojem će se morati izjasniti prvostupanjski sud nakon ponovnog suđenja, no neće smjeti ta pitanja ignorirati kao u prvoj presudi.

3. Teško sramoćenje iznošenjem neistinite tvrdnje

Teško je sramoćenje i neistinita difamantna činjenična tvrdnja za koju počinitelj ne zna da je neistinita.

**Općinski kazneni sud u Zagrebu
K-116/13 od 9. prosinca 2013.**

Činjenično stanje

Optuženica je najprije rekla pred novinarkom jedne televizijske kuće, a onda i ponovila u televizijskoj emisiji 18. travnja 2013., da joj je bivši suprug prije nekoliko godina rekao da će dati privatnoj tužiteljici, tada ministrici, 100.000 kuna kako bi mu potpisala suglasnost za novo eksploatacijsko polje i koncesiju za eksploataciju šljunka i pijeska, što je neistina jer njezin suprug nije nikada sreo privatnu tužiteljicu. Privatna je tužiteljica u tužbi te radnje okvalificirala kao kazneno djelo sramoćenja iz čl. 148. st. 2. KZ/11, a sud je za to kazneno djelo i osudio optuženicu te joj je izrekao novčanu kaznu u iznosu od 600,00 kuna, koja se neće izvršiti ako optuženica u vrijeme jedne godine ne počini novo kazneno djelo. Sud je također odredio da će televizijska kuća objaviti presudu u istoj emisiji. Protiv presude nijedna stranka nije podnijela žalbu.

Iz obrazloženja

Sud nalazi da je optuženica znala da iznošenjem tvrdnje može škoditi časti i ugledu privatne tužiteljice, kao što je znala i da će ta tvrdnja biti prenesena putem televizije ... Optuženica postupa s izravnom namjerom, svjesna da činjenične tvrdnje koje iznosi i pronosi mogu naškoditi časti i ugledu privatne tužiteljice, svjesna obilježja kaznenog djela i hoće njihovo ostvarenje ... Provjeravajući da li je optuženica postupala u smislu čl. 148. st. 3. KZ/11, sud je utvrdio da optuženica nije dokazala istinitost iznesenih činjeničnih tvrdnji niti je dokazala postojanje ozbiljnog razloga zbog kojeg bi, postupajući u dobroj vjeri, povjerovala u njihovu istinitost.

Napomena

Ova presuda predstavlja dobru primjenu nove odredbe o sramoćenju (nazvane novelom KZ/11 iz 2015. „teškim sramoćenjem“).

Teško se sramoćenje sastoji u iznošenju ili pronošenju činjenične tvrdnje koja može škoditi časti ili ugledu drugoga. Kako namjera mora obuhvatiti sva obilježja kaznenog djela, na subjektivnom je planu dovoljna počiniteljeva svijest da svojom tvrdnjom može škoditi časti ili ugledu drugoga. Neistinitost tvrdnje nije obilježje teškog sramoćenja. Po tome se to kazneno djelo razlikuje

od klevete, kod koje difamantnost tvrdnje nije dovoljna, nego se traži i da tvrdnja bude neistinita (neistinitost tvrdnje obilježje je klevete), a na subjektivnom planu i da počinitelj znade da je neistinita. Ako te pretpostavke nisu ostvarene, isključena je kleveta, ali ostaje teško sramoćenje. Ono obuhvaća tvrdnju za koju se ne zna je li istinita, ali i neistinitu tvrdnju za koju počinitelj ne zna da je neistinita, a u određenim slučajevima (pod uvjetima iz čl. 148. st. 4. KZ/11) i istinitu tvrdnju.

Sud je utvrdio da je tvrdnja optuženice bila neistinita, no kako optuženica nije znala da je njezina tvrdnja neistinita, sud je nije osudio za klevetu, nego za teško sramoćenje. Da je sud i bio uvjeren kako je optuženica znala za neistinitost svoje tvrdnje, nije ju iz procesnih razloga smio osuditi za klevetu jer je privatna tužba bila podnesena za sramoćenje pa sud nije mogao osuditi optuženicu za teže kazneno djelo (čl. 449. st. 2. ZKP-a). No pošto je utvrdio da je tvrdnja koja čini sramoćenje neistinita, sud je bio dužan to istaknuti u presudi. Na taj je način, zajedno s odlukom o javnom objavljivanju presude, omogućio punu rehabilitaciju privatnoj tužiteljici. Zato švicarski Kazneni zakonik u čl. 173. st. 5. izričito obvezuje sud da u presudi kojom počinitelja oglašava krivim za sramoćenje utvrdi da je njegova tvrdnja neistinita ili da nije dokazao istinitost svoje tvrdnje.

4. Retroaktivna primjena odredbe o obnovi postupka zbog novih okolnosti koje dovode do blaže kazne (čl. 498. st. 1. toč. 4. ZKP-a)

Obnova postupka zbog novih okolnosti koje dovode do blaže kazne dopuštena je i kada je kazna izrečena pravomoćnom presudom donesenom prije novele Zakona o kaznenom postupku od 29. studenog 2013., kojom je takav pravni lijek uveden.

VSRH, I Kž-Us-57/14 od 14. svibnja 2014.

Činjenično stanje

Osuđenik je presudom VSRH, Kž-Us-44/12 od 11. travnja 2013., kojom je preinačena prvostupanjska presuda, osuđen zbog primanja mita iz čl. 347. st. 1. KZ/97 na kaznu zatvora u trajanju deset mjeseci. Dana 11. rujna 2013. osuđenik je podnio zahtjev za izvanredno ublažavanje kazne, u kojem je naveo da mu se nakon pravomoćne presude rodilo dvoje djece. Prvostupanjski je sud zahtjev usvojio i izrekao mu kaznu zatvora u trajanju osam mjeseci. Protiv te presude osuđenik je uložio žalbu, u kojoj je naveo da navedene olakotne okolnosti opravdavaju izricanje uvjetne osude ili rada za opće dobro. VSRH je žalbu odbio kao neosnovanu.

Iz obrazloženja

Osuđenik je osobno 11. rujna 2013. godine podnio zahtjev za izvanredno ublažavanje kazne, koji po svojem sadržaju u cijelosti predstavlja zahtjev za nepravu obnovu kaznenog postupka iz čl. 498. st. 1. toč. 4. ZKP/08 ... Kako se radi o novim okolnostima, osuđenik je primjenom čl. 57. st. 4.b KZ/97 osuđen na kaznu zatvora u trajanju osam mjeseci. Osuđenikov prijedlog da mu se zbog navedenih okolnosti izrekne umjesto kazne zatvora uvjetna osuda ili da se izrečena kazna zamijeni radom za opće dobro nije prihvatljiv ... jer je prvostupanjski sud pravilno ocijenio da, s obzirom na utvrđene olakotne i otegotne okolnosti, nije bilo mjesta za primjenu mjere upozorenja niti za zamjenu kazne zatvora radom za opće dobro.

Napomena

Kao što je poznato, novi ZKP ukinuo je izvanredno ublažavanje kazne, ali je ono novelom od 29. studenog 2013. (NN br. 145/13) na mala vrata vraćeno kao razlog za nepravu obnovu iz čl. 498. st. 1. toč. 4. ZKP-a. Stoga je u odnosu na presude donesene u razdoblju od 1. siječnja 2009. (stupanje na snagu novog ZKP-a) i 15. prosinca 2013. (stupanje na snagu spomenute novele) nastala svojevrsna praznina jer nije bio moguć ni zahtjev za izvanredno ublažavanje kazne ni zahtjev za nepravu obnovu. Ta je problematika došla do izražaja i u ovom slučaju jer je pravomoćna presuda protiv koje se podnosi pravni lijek donesena u navedenom razdoblju.

Iako VSRH u ovdje razmatranoj presudi ne daje izričit odgovor na pitanje kako popuniti tu prazninu, iz nje proizlazi da prihvaća retroaktivnu primjenu nove odredbe čl. 498. st. 1. toč. 4. ZKP-a. Poteškoća je u tom što odredba čl. 574. ZKP-a, kojom se uređuje odnos novog i starog Zakona o kaznenom postupku, ne daje jasan odgovor. Prema stavku 2. ima se u odnosu na pitanje dopustivosti pravnih lijekova „primijeniti odredba zakona po kojem je donesena odluka“, što bi u ovom slučaju istodobno isključivalo izvanredno ublažavanje kazne i nepravu obnovu jer nijedan od tih lijekova nije postojao 11. travnja 2013., kada je donesena pravomoćna presuda; međutim ta se odredba ograničava na presude donesene do stupanja na snagu novog ZKP-a, što ovdje nije slučaj. Čini se da do drukčijeg rezultata vodi odredba članka 574. st. 3. ZKP-a, prema kojoj bi se i u ovom slučaju trebale primijeniti odredbe „članka 497. - 508. ovog Zakona“ (a to znači i odredba čl. 498. st. 1. toč. 4.), ali je i ta odredba ograničena na postupke povodom zahtjeva za obnovu kaznenog postupka podnesenih po odredbama ZKP/97, što ovdje nije slučaj.

U takvim situacijama, kada zakon ne propisuje drukčije, treba poći od općeg pravila prema kojem nema zapreke za retroaktivnu primjenu odredaba koje se odnose na vođenje kaznenog postupka (bez obzira na to jesu li povoljne

ili nepovoljne za okrivljenika). Pravni lijekovi ulaze u tu kategoriju pa sudovi mogu primjenjivati novu odredbu o nepravoj obnovi postupka iz čl. 498. st. 1. toč. 4. ZKP-a retroaktivno, tj. dopustiti taj pravni lijek i kad se odnosi na presude koje su postale pravomoćne prije stupanja na snagu navedene odredbe. To znači da valja odobriti stajalište Vrhovnog suda u ovdje analiziranoj presudi.

Presuda nameće još jednu nedoumicu. Može li se u nepravoj obnovi postupka bezuvjetna kazna zamijeniti uvjetnom osudom ili radom za opće dobro? Vrhovni sud to nije učinio jer je ocijenio da okolnosti u konkretnom primjeru ne opravdavaju takvu zamjenu, ali to znači da takvu mogućnost načelno dopušta. Pa ipak, na taj bi se način sudu dale preširoke ovlasti. Da sud takve ovlasti nije imao u postupku prijašnjeg izvanrednog ublažavanja kazne, proizlazilo je već otud što se prema KZ/97 uvjetna osuda smatrala sankcijom različitom od kazne pa se zamjena kazne uvjetnom osudom već pojmovno nije mogla podvesti pod ublažavanje kazne. Međutim ni sada, kada uvjetna osuda to više nije, pa i unatoč širokoj formulaciji čl. 498. st. 1. toč. 4. ZKP-a, prema kojoj nove okolnosti mogu dovesti „do blaže osude“, zamjena bezuvjetne kazne uvjetnom ne bi bila u duhu neprave obnove. Uvjetna osuda ni sada ne ovisi samo o visini kazne, nego zahtijeva ocjenu okolnosti važnih za njezino izricanje i za utvrđivanje vremena provjeravanja (čl. 56. st. 2. i 3. KZ/11), a pogotovo ako su u okviru uvjetne osude određene i posebne obveze (čl. 56. st. 4. KZ/11), jer utvrđivanje nijedne od tih okolnosti nije dio procesa odmjeravanja kazne. Utvrđivanje pretpostavaka za izricanje uvjetne osude moguće je samo na temelju utvrđenih činjenica na raspravi pa bi takva ovlast suda u postupku neprave obnove postupka bila nespojiva s prirodom tog pravnog lijeka. To vrijedi i za djelomičnu uvjetnu osudu (čl. 57. KZ/11), ali i za zamjenu kazne radom za opće dobro. No to ne vrijedi za postupak prave obnove, u kojem sud ima sve opisane ovlasti jer tada provodi raspravu (čl. 508. ZKP-a).